

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI QO'LLAB-
QUVVATLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI**

Olimjon Mamadiyrov

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti

Bodomoy Oqboyeva

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur tadqiqot O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. "Yashil" iqtisodiyot, iqlim o'zgarishiga qarshi kurash, atrof-muhitni muhofaza qilish hamda tabiiy resurslardan barqaror foydalanishni ta'minlashning dolzarb vazifalari, shuningdek, bu yo'nalishdagi asosiy muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, yashil investitsiya, yashil energetika, qayta tiklanadigan energiya, yashil o'sish, yashil taraqqiyot, yashil tiklanish.*

Annotation: *This article is devoted to the analysis of economic mechanisms for the development and support of the "green" economy in the Republic of Uzbekistan. The "green" economy, the fight against climate change, environmental protection and the urgent tasks of ensuring the sustainable use of natural resources, as well as the main problems in this area and proposals for their solution are presented.*

Keywords: *green economy, sustainable development, green investment, green energy, renewable energy, green growth, green development, green recovery.*

Kirish

So'nggi yillar ichida "yashil" iqtisodiyot g'oyasi nafaqat ekologiya iqtisodchilari, balki dunyoda ham keng muhokama qilinadi. Bu borada turli siyosiy forumlarda, davlat rahbarlari, siyosatchi olimlar tomonida bu masalaga ko'p bora to'xtalib kelinayotganligi "yashillashtirish" siyosatiga bo'layotgan jiddiy e'tibor bo'lib hisoblanadi. Bugungi kunda zamonaviylashgan iqtisodiyot sharoitida insoniyat ehtiyoji ham misli ko'rilmagan tarzda oshib bormoqda. Bundan kelib chiqadiki, ehtiyojlarni qondirish uchun zarur bo'lgan resurslarni olishda tabiatga "murojaat qilish" ham ko'payib bormoqda. "Yashil iqtisodiyot" mana shunday o'zgarishlar kelajak avlod hayotiga salbiy ta'sir qilishini oldini olish va ular uchun ham farovon hayot ta'minlash zaruriyatidan kelib chiqmoqda. Agarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy munosabatlarning tabiatga salbiy ta'siri oldi olinmasa, u nafaqat kelajak avlod hayotiga, balki jamiyatning hozirgi sharoitiga ham jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Va aksincha, insoniyatning atrof tabiiy muhitga munosabati o'zgarsa, ularda avvalo, ekologik madaniyat rivojlansa, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va mahsulotni iste'mol qilish bilan munosabatlar "yashillashtirish" sa'y-harakatlariga moslashsa, albatta, biz va kelajak avlod hayotining ijobiy tarfaga o'zgaradi.

Mamlakatimizning “yashil iqtisodiyot” asosida barqaror rivojlanishni ta’minlashda O’zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2019 yil 4 oktabrda tasdiqlangan “2019-2030 yillar davrida O’zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o’tish strategiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi qarori qabul qilingani muhim tarixiy ahamiyatga ega hujjatdir.

O’zbekiston Respublikasi Prezidentimizning 2021 yil 9 aprelda “O’zbekiston Respublikasida qayta tiklanuvchi va vodorod energetikasini rivojlantirish chora tadbirlari to’g’risida” qarorida Respublika hududida vodorod energetikasi infratuzilmasini yaratish, qayta tiklanuvch va vodorod energetikasi sohalarida ilmiy va amaliy izlanishlarning natijalarini ko’paytirish, innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqishga joriy etish, shu jumladan, “yashil iqtisodiyot”ga o’tishni taminlash vazifalari belgilab berilgan.

Adabiyotlar tahlili. Atrof muhit iqtisodiyoti va ekologiya iqtisodiyotining rivojlanishi asosida ilgari surilgan tamoyillarning iqtisodiy siyosatga joriy etilishi natijasida “yashil iqtisodiyot” tushunchasi shakllana boshlagan. Ilk bor “yashil iqtisodiyot” atamasi 1989 yilda Buyuk Britaniyalik atrof-muhit iqtisodchilari tomonidan “Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish rejasi” deb atalgan, hukumat uchun yozilgan hisobotda qo’llanilgan.[4]

“Yashil iqtisodiyot” tushunchasining nisbatan to’liq ta’rifi BMTning Atrof muhitni muhofaza qilish dasturi (UNEP) tomonidan ishlab chiqilgan. Unda “yashil iqtisodiyot”-bu insonlar faravonligi va ijtimoiy tengligining yaxshilanishi, ekologik risklar va ekologik taqchilliklarni sezilarli darajada kamaytirishga olib keladigan iqtisodiyotdir, deb keltirilgan. [5]

M. Pardayevning fikricha, “Yashil iqtisodiyot” bu iqtisodiy tizim hisoblanib, uning bosh maqsadi sayyoramizning ekologiyasi va uni saqlab qolish bilan birga iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirishga qaratilgandir. [6]

Uning fikricha aholi turmush darajasini oshirish uchun moddiy ne’matlarni yaratishni barqaror ravishda ekologiya va atrof muhitga ziyon bermasdan ko’paytirib borish lozim. Shuningdek, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalangan holda ishlab chiqarish va iqtisodiyotni rivojlantirish, jamoat transportini ham elektr quvvati bilan yuradiganga almashtirish, energiyani tejaydigan binolarni barpo qilish kabi yo’nalishlarda ishlarni olib borish lozim.

3. Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqot “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirishni qo’llab-quvvatlash bo’yicha iqtisodiy mexanizmlarni o’rganishga qaratilgan. Tadqiqotda **aralash metod** ishlatiladi, ya’ni sifat va miqdoriy yondashuvlar birlashtiriladi. Ushbu yondashuv muammolarni chuqur tushunish va amaliy yechimlar ishlab chiqish imkonini beradi.

4. Tahlil va natijalar muhokamasi.

“Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasining maqsadi barqaror iqtisodiy o’sishni taminlash va investitsiyalar faolligini oshirish bilan bir qatorda atrof muhit muhofazasi va ijtimoiy integratsiya sifatini yaxshilash hisoblanadi. Mazkur maqsadga erishish uchun davlat va xususiy investitsiyalarni barqaror rivojlantirishning ekologik va ijtimoiy omillariga keng miqyosda jalb etish zarur bo’ladi. [7]

“Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi tarafdorlari amal qilayotgan iqtisodiy tizim aholi turmush darajasini yaxshilashga muayyan ijobiy natijalar olib kelayotganiga qaramasdan mukammal hisoblanmaydi. Ekologiya buzilishi, tabiiy kapital cheklanganligi va ularning tugab borayotganligi, shuningdek kambag'allik darajasining ortib borishi, oziq ovqat, chuchuk suv, energiya yetishmasligi, odamlar va mamlakatlar o'rtasidagi tengsizlik kabi muammolar amaldagi iqtisodiy tizimning mukammal emasligini isbotlovchi holatlar hisoblanadi.

UNEP tadqiqotiga ko'ra jahon tabiiy resurslaridan oqilona va samarali foydalanish kelgusi avlod uchun 2050-yilga qadar har yili 2 trln.dollar iqtisodiy foyda olish imkonini yaratadi. Dunyo aholisining soni bu davrga borib 28%ga, aholi jon boshiga resurslardan foydalanish darajasi 71% ga ortishi bashorat qilinmoqda. [8]

“Yashil iqtisodiyot”ni shakillantirish “yashil o'sish”ni ta'minlab beradi va barqaror rivojlanish strategiyasini amalga oshirishga yordam beradi. “Yashil iqtisodiyot”ni barqaror rivojlanishning uzoq muddatli maqsadlariga erishishida muhim asos qilib olish mumkin.

O'zbekiston iqtisodiyotida tarkibiy o'zgarishlarning uzoq muddatli strategiyasini ishlab chiqish nafaqat ichki, balki global jarayonlar va muammolarni hisobga olishni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan barqaror iqtisodiy rivojlanishning yangi, resurslardan samarali foydalanishga asoslangan, innovatsion iqtisodiyotga o'tish izchil tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish va barqaror taraqqiyotning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev takidlaganidek, “2020-yilda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va inflyatsiyani jilovlash – iqtisodiy islohotlar jarayonidagi bosh vazifamizdir. Biz, shu yildan boshlab inflyatsiyaviy targetlash tizimini joriy qilishga o'tdik. Bu borada Iqtisodiyot va sanoat vazirligi, Markaziy bank, Moliya vazirligi iqtisodiy o'sish bilan inflyatsiya o'rtasida muvozanatni ta'minlashi, tashqi xavf-xatarlarni hisobga olishi zarur”.

Shuningdek, davlat fiskal siyosati ham makroiqtisodiy barqarorlikga erishishda katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Fiskal siyosat davlat iqtisodiyotini tartibga solishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi, hamda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab quvvatlashga va mamlakat aholisini turmush darajasiga faol tasir qiladi.

Xulosa. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bu iqtisodiyotda energiya va resurslar sarfini kamaytirish, ishlab chiqishga energiya tejaydigan texnologiyalarni keng joriy etish, hamda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni ko'lamini kengaytirish, iqtisodiyot tarmoqlarida mehnat unumdorligini oshirish hisoblanadi.

O'zbekistonda uzoq muddatli istiqbolli “yashil iqtisodiyot”ga o'tish strategiyasida ham asosiy to'rtta ustuvor yo'nalishlar belgilangan bo'lib asosiy etibor energiya samaradorligini oshirishga, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini o'zlashtirishga, iqlim o'zgarishlari oqibatiga moslashish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, “yashil iqtisodiyot”ni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqishga qaratilgan.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Iqtisodiyotda energiya va resurslar sarfini kamaytirish, energiya tejaydigan texnologiyalarni ishlab chiqishga joriy etish, shuningdek tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish “yashil iqtisodiyot”ni rivojlantirishning asosiy ustuvor yo’nalishi hisoblanadi. Bu esa o’z navbatida energiya xavfsizligiga, bo’sh ish o’rinlarini yaratilishiga, aholi turmush darajasining yaxshilanishiga va mamlakat rivojlanishiga jiddiy ta’sir ko’rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvarda “2022-2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” to’g’risidagi PF-60-son Farmoni. <https://www.lex.uz>
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktabrda “2019-2030 yillar davrida O’zbekiston Respublikasining “Yashil” iqtisodiyotga o’tish strategiyasi” to’g’risidagi PQ-4477-son Qarori. <https://www.lex.uz>
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 9 yanvarda “O’zbekiston Respublikasining 2020-2022-yillarga mo’ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-4563-son Qarori. <https://www.lex.uz>
4. Blueprint for a green economy: David Pearce, Anil Markandya and Edward B. Barvier. Earthscan, London, Great Britain, 1989.192 rr.
5. Вацалова Т.В. Экологические основы природопользования. Устойчивое развитие: учебное пособие.- М.: Юрайт, 2020. С. 56.
6. Greening the Global Economy. Hardcover- November 13, 2015. – 176 p.
7. Vaxabov A.V, Xojibakiev SH. X, Toshmatov SH. A, Butaboyev M.T “Yashil iqtisodiyot” darslik. Toshkent- 2020. B-39
8. <https://www.unep.org> Birlashgan Millatlar Tashkiloti Atrof-muhit bo’yicha dasturi rasmiy veb sayti.
9. <https://worldgreeneconomy.org> Dunyo Yashil iqtisodiyoti veb sayti.